



Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Asia: HE 253/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta

Pakolaisneuvonta ry:n lausunto

Pakolaisneuvonta kiittää mahdollisuudesta lausua lakiesityksestä.

Yleistä

Esityksen tavoite eli ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäiseminen sekä uhrin aseman parantaminen on erittäin kannatettava ja esityksen sisältö on oikeasuuntainen. Pakolaisneuvonnan käytännön työssä on tunnistettu samoja tilanteita, joihin lakimuutoksilla pyritään vaikuttamaan.

Huomioita lakiesityksestä

Tiedottaminen ja viestintä hyväksikäytön riskiryhmille

Pakolaisneuvonta näkee lakiuudistukseen liittyvän tiedotuksen ja neuvonnan tärkeänä edellytyksensä sille, että hyväksikäytön kohteeksi joutuvien ulkomaalaisten asema tosiasiallisesti paranee. Haasteita tuo ulkomaalaisten rikosten uhrien osalta kielitaidon puute, epäluottamus viranomaisiin sekä tiedon puute omista oikeuksista.

Lakiuudistukseen liittyvän tiedotuksen ja neuvonnan osalta on odotettavissa, että varsinkin työnteko-oikeuden laajentamista ja jatkolupaa koskevien hakemusten osalta tilanteestaan epävarmat ulkomaalaiset työntekijät turvautuvat järjestöjen neuvontaan.

Viranomaisten toteuttamaa tunnistamista vaikeuttaa käytännön tasolla se, että hyväksikäyttö ei välttämättä tule ilmi niissä tapauksissa, jossa kaikki näyttää olevan papereiden mukaan kunnossa mutta tosiasiaa esim. palkkaa ei makseta työsopimuksen mukaisesti eikä vapaapäiviä pidetä. Järjestöjen matalan kynnyksen palveluiden puitteissa tapahtuva hyväksikäyttötapausten tunnistaminen on siten edelleen olennaisessa roolissa.

Ottaen huomioon kolmannen sektorin keskeinen rooli tiedotuksessa ja neuvonnassa, järjestöjen toiminnan edellytykset tulee turvata.

Hyväksikäytön uhreille on annetta tietoa myös heidän oikeudestaan saada oikeusapua.



Yhdenvertainen oikeus oikeudelliseen neuvontaan

Mahdollisuus saada maksutonta oikeudellista neuvontaa tulee turvata kaikille sitä tarvitseville. Oikeudellisen neuvonnan maksuttomuus on keskeistä uhrin tilanteen selvittämiseksi. Uhreilla on oikeusavun tarve jo siinä vaiheessa, kun vasta selvitetään, onko kyse ihmiskaupasta vai muusta hyväksikäytöstä.

Oikeudellinen neuvonta on työssäkäyville maksullista. Ongelmia aiheuttaa tilanteet, jossa palkkoja ei ole todellisuudessa maksettu työntekijälle tai osa palkasta on jouduttu luovuttamaan takaisin työnantajalle. Tällöin uhrilla ei ole varaa maksaa oikeudellisesta neuvonnasta ja on vaarana, että hän jää palveluiden ulkopuolelle. Uhrin oma ilmoitus hänen tuloistaan tulisi lähtökohtaisesti olla riittävä maksuttoman oikeudellisen neuvonnan saamiseksi.

Tulkinnanvaraisuus koskien 54 b § ja 78 §

On hyvä, että lakiehdotukseen on korjattu 54 b §:n ja 78 §:n osalta matalampi kynnys eli *perusteltua aihetta epäillä* koskien tapahtunutta hyväksikäyttöä ja työnantajan velvollisuuksien laiminlyöntiä. Tämä kuitenkin jättää tulkinnanvaraa Maahanmuuttovirastolle ja on epävarmuustekijä hyväksikäytetyn työntekijän kannalta. On tärkeää, että kynnys myös käytännön laintulkinnassa pysyy riittävän matalana.

54 b §:n osalta pidämme tärkeänä, että lakiesityksen perusteluihin on nimenomaisesti kirjattu, että työntekijän kirjallista selvitystä tai suullista kuulemistä tulisi pitää riittävänä perusteena jatkoluvan myöntämiselle, kun kertomuksesta tulee ilmi hyväksikäytön piirteitä riittävällä tarkkuudella.

Käytännön kokemuksemme mukaan Maahanmuuttoviraston uskottavuusarviointi oleskelulupa-asioissa on yleensä tiukkaa ja kynnys on korkealla oleskelulupien myöntämiseksi. Ihmiskaupan uhrin kyky kertoa hyväksikäytöstä traumatisoitumisen ja häpeän takia ei välttämättä ole sellaisella yksityiskohtaisuuden tasolla kuin viranomaiset odottavat. Koulutuksella on jatkossa varmistettava viranomaisten suorittaman harkinnan oikeellisuus, jotta kynnys oleskeluluvan myöntämiselle ei nouse liian korkeaksi.

Hakemusten käsittely ja resurssit

On tärkeää, että hyväksikäytön uhri pääsee mahdollisimman nopeasti irtautumaan hyväksikäyttötilanteesta ja pääsee aloittamaan uuden työn sekä arvioimaan edellytyksiään jatkaa maassa oleskelua. Elämäntilanteen vakauttaminen, johon Suomessa oleskelevien ulkomaalaisten osalta usein keskeisesti liittyy toimeentulon sekä oleskelun - ja sitä myötä usein turvallisuudentunteen - turvaaminen, edesauttaa myös sitä, että hyväksikäytön uhrin tuovat kokemuksiaan esitutkintaviranomaisten tietoon.



Pakolaisneuvonnan näkemyksen mukaan ehdotetun lakimuutoksen myötä tulevien rajoittamattoman työnteko-oikeuden sekä uusien jatkolupahakemusten käsittelynopeuteen tulee kiinnittää huomiota edellä mainituista syistä ja käsittelyaikojen pitämiseen kohtuullisella tasolla on varattava hakemusten määrä huomioiden riittävästi resursseja.

Tarveharkinnasta luopuminen

Pakolaisneuvonta katsoo, että jatkossa olisi hyvä huomioida myös se, että yksinkertaisin ratkaisu viivyttyksettömän hyväksikäyttötilanteesta irtautumisen mahdollistamiseksi olisi tarveharkinnasta ja rajoitetuille toimialoille suunnatuista oleskeluluvista luopuminen, jolloin hyväksikäytön uhreilla olisi ilman erillisen hakumenettelyn aiheuttamaa viivettä mahdollisuus hakeutua töihin myös muille aloille. Tämä olisi myös ylipäättään viestin läpisaamisen kannalta ulkomaalaisille työntekijöille helpompaa ja yksinkertaisempaa.

Pakolaisneuvonnan ihmiskaupan vastainen työ

Pakolaisneuvonnan erityisosaamisaluetta on haavoittuvassa asemassa olevien turvapaikanhakijoiden ja muiden ulkomaalaisten oikeudellinen neuvonta. Ulkomaalaistaustaiset ihmiskaupan ja lähirikosten uhrin kuuluvat tähän ryhmään.

Pakolaisneuvonnan ihmiskaupan uhrien auttamis- ja neuvontatyö on tarkoitettu kaikille ulkomaalaistaustaisille henkilöille Suomessa, oleskelustatuksesta riippumatta.

Pakolaisneuvonnassa on vuodesta 2010 ollut ihmiskauppaan erityisosaamisalueenaan perehtynyt lakimies ja kaikki järjestön lakimiehet on koulutettu tunnistamaan ihmiskauppaviitteet ja antamaan neuvontaa avun piiriin ohjautumisessa.

Lakimiehemme tunnistavat hyväksikäytön uhreja turvapaikkaprosessin aikana. Lisäksi Pakolaisneuvonnan matalan kynnyksen neuvontapalvelut, joihin lukeutuu joka arkipäivä annettava lakimiehen maksuton neuvonta puhelimitse ja paperittomien parissa tehtävä neuvontatyö, tavoittaa sellaisia ihmiskaupan uhreja, joille avun hakeminen suoraan viranomaisilta on liian suuri askel otettavaksi. Ihmiskauppa on voinut tapahtua kotimaassa, kauttakulkumaassa ja/tai Suomessa.

Viime vuosien aikana Pakolaisneuvonta on avustanut kymmeniä ihmiskaupan uhriksi joutuneita henkilöitä kansainvälistä suojelua ja oleskelulupia koskeissa asioissa, ihmiskaupparikosasioissa sekä antamalla oikeudellista apua uhrien usein monitahoisissa oikeudellisissa kysymyksissä joihin liittyy olennaisena osana avun piiriin hakeutuminen ja uhrin neuvonta Suomen viranomaisprosesseista.

Mia Leisti
Vanhempi lakimies
Pakolaisneuvonta ry

